

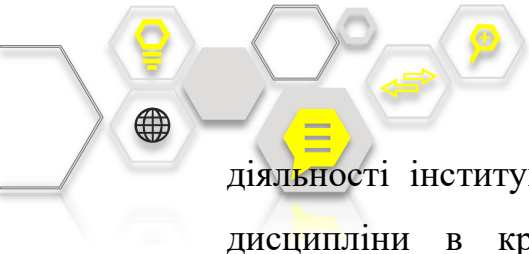
Роль ключових інституцій контролю та аудиту України в забезпеченні фінансової дисципліни

Лукановська Ірина Романівна

кандидат економічних наук, доцент, докторантка кафедри обліку і оподаткування, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5591-6487>, Researcher ID: H-2280-2017, Scopus ID: 57224055961

Прийнято: 10.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

Анотація. У статті розглянуто роль ключових інституцій контролю та аудиту України, які функціонують для забезпечення фінансової дисципліни. Дослідження спрямоване на аналіз функціонування Державної аудиторської служби України, Рахункової палати, Аудиторської палати та інших відповідних інституцій, а також встановлення їхнього впливу на управління державними фінансами та регулювання аудиторської діяльності. Проведено дослідження підпорядкування, функцій і завдань основних інституцій та визначено, що кожна з них підпорядковується відповідному органу влади й виконує свої специфічні функції, спрямовані на підвищення ефективності управління ресурсами, запобігання корупції та зловживанням, забезпечення достовірності фінансової звітності та відповідність діяльності суб'єктів господарювання чинному законодавству. Аналізуються особливості перевірок, методики аудиту та вплив результатів цих перевірок на управління державними фінансами. Запропоновано рекомендації щодо покращення

діяльності інституцій контролю та аудиту з метою посилення фінансової дисципліни в країні. Досліджено, також, інституції, що регулюють аудиторську діяльність. Визначено, що взаємодія між цими інституціями та чітке розмежування їхніх повноважень є ключовими елементами для забезпечення ефективного контролю та підвищення якості аудиторських послуг. Ця структурована система дозволяє зберігати високі стандарти аудиторської діяльності, сприяючи прозорості та довірі в суспільстві.

Ключові слова: контроль, аудит, фінансова дисципліна, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата, Аудиторська палата, державні фінанси, нормативно-правова база, ефективність.

The role of key control and audit institutions of Ukraine in ensuring financial discipline

Iryna Lukanovska

PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral student of the Department of Accounting and Taxation, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine, ORCID ID: 0000-0001-5591-6487, Researcher ID: H-2280-2017, Scopus ID: 57224055961

Abstract. The article examines the role of the key control and audit institutions of Ukraine that function to ensure financial discipline. The study is aimed at analysing the functioning of the State Audit Service of Ukraine, the Accounting Chamber, the Audit Chamber and other relevant institutions, as well as establishing their impact on public finance management and regulation of audit activities. The author studies the subordination, functions and tasks of the main institutions and determines that each of them is subordinated to the relevant authority and performs its specific functions aimed at improving the efficiency of resource management, preventing corruption and abuse, ensuring the reliability of financial statements and compliance of business entities with the current legislation. The article analyses the

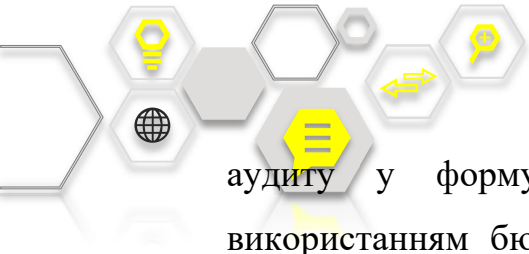
peculiarities of audits, audit methods and the impact of the results of these audits on public finance management. Recommendations for improving the activities of control and audit institutions in order to strengthen financial discipline in the country are proposed. The institutions regulating audit activities are also studied. It is determined that the interaction between these institutions and a clear delineation of their powers are key elements for ensuring effective control and improving the quality of audit services. This structured system allows maintaining high standards of audit activities, promoting transparency and trust in society.

Keywords: control, audit, financial discipline, State Audit Service of Ukraine, Accounting Chamber, Audit Chamber, public finance, regulatory framework, efficiency.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, коли економічна та фінансова сфери знаходяться у надскладному стані пов'язаному із війною, необхідність у високоякісних інституціях, що здійснюють контроль та аудит, стає все більш нагальною. Україна, як держава з ринковою економікою, усвідомлює важливість ефективного функціонування цих сфер, що обумовлює активний розвиток та вдосконалення відповідних органів. Військовий конфлікт створює додаткові виклики для інституцій контролю та аудиту, оскільки фінансові ресурси спрямовуються на оборону, відновлення інфраструктури та соціальну підтримку населення, що потребує суворого контролю за їх цільовим та ефективним використанням.

Ефективна діяльність контролюючих органів забезпечує не лише належний нагляд за витратами, але й сприяє запобіганню корупції та зловживанням, що особливо важливо й актуально в умовах кризових явищ. Їх робота допомагає створити основу для стабільного економічного розвитку, підвищення довіри до державних інституцій та залучення міжнародної допомоги та інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Низка опублікованих праць вченими та практиками відображають важливість інституцій контролю та

аудиту у формуванні прозорості, ефективної системи контролю за використанням бюджетних коштів та виявленню порушень. Зокрема, до вчених, науковців та практиків, що вивчали дану тематику, можна віднести таких дослідників як: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Н. І. Дорош, М. Р. Лучко, О. А. Петрик, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, Ю. В. Табенська, Н. М. Хорунжак та інші [1-8;20]. Загалом, останні дослідження вказують на те, що ефективність інституцій контролю та аудиту є критично важливою для забезпечення фінансової дисципліни та запобігання корупції, що, в свою чергу, сприяє економічному зростанню та стабільності України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний прогрес у сфері контролю та аудиту, все ще існують певні невирішені проблеми, які потребують подальших досліджень та вдосконалення. Однією з найважливіших проблем є дослідження інституцій контролю та аудиту задля вдосконалення їх роботи, адже без належної системи контролю бюджетні кошти можуть використовуватися нерационально, що призводить до економічних втрат та зменшення довіри громадськості до державних інституцій.

Постановка завдання. Стаття розглядає підпорядкування, функції та повноваження ключових інституцій державного фінансового контролю, а також їхню роль у забезпеченні фінансової стабільності та прозорості в умовах війни. Аналізуються особливості перевірок, методики аудиту та вплив результатів цих перевірок на управління державними фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Контроль та аудит, як невід'ємні елементи системи управління, сприяють прозорості, ефективності та стабільності діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від форми власності. Аудит забезпечує незалежну та об'єктивну оцінку фінансової звітності, операцій та внутрішніх процесів суб'єкта господарювання, допомагаючи виявляти ризики, підвищувати надійність фінансових даних, довіру зовнішніх та внутрішніх користувачів. Контроль, в свою чергу, дозволяє оцінювати відповідність діяльності встановленим

стандартам та законодавчим нормам, виявляти відхилення й недоліки, а також вживати заходів щодо їх усунення. Державний фінансовий контроль в Україні входить до загальної системи державного управління в якості важливої підсистеми і відповідно до міжнародної практики поділу гілок влади в державі на виконавчу та законодавчу в організаційному плані, поділяється на: зовнішній та внутрішній аудит і контроль.

Інституції, що проводять контроль та аудит в Україні, мають різну природу та сфери компетентностей. Основними серед них є Рахункова палата України (далі – РПУ), Державна аудиторська служба України (далі – ДАСУ), Аудиторська палата України (далі – АПУ), Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю (далі – ОСНА), незалежні аудиторські фірми та внутрішні аудиторські підрозділи в державних і приватних установах [9-12]. Кожна з цих інституцій підпорядковується відповідному органу влади (гілці влади) та виконує свої специфічні функції, спрямовані на підвищення ефективності управління ресурсами, запобігання корупції та зловживанням, забезпечення достовірності фінансової звітності та відповідність діяльності суб'єктів господарювання чинному законодавству.

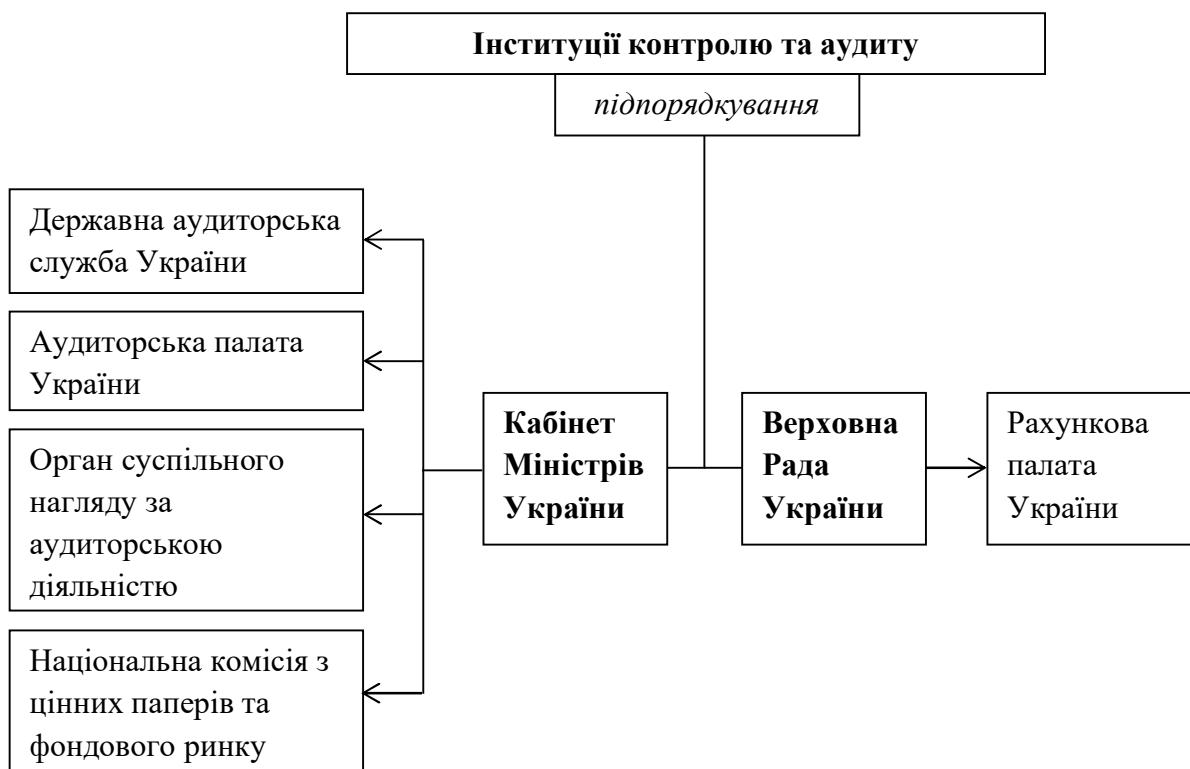

Рис. 1. Основні інституції контролю та аудиту в Україні

Примітка: узагальнено з урахуванням чинних законодавчих приписів

Так, як видно з рис.1, ДАСУ відноситься до виконавчої гілки влади і підпорядковується Кабінету Міністрів України, зовнішній контроль (аудит) від імені законодавчої гілки влади (Верховної Ради України) здійснює Рахункова палата. Це зазначено у ст.98 Конституції України: «Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата» [13]. Також, суттєву роль у системі контролю відіграють органи судової влади, прокуратури та антикорупційні органи, які забезпечують дотримання законності та попередження зловживань.

ДАСУ здійснює державний фінансовий контроль за діяльністю органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств та організацій, що отримують бюджетні кошти [14]. Вона проводить перевірки, ревізії та аудити для виявлення порушень фінансової дисципліни та попередження неефективного використання бюджетних ресурсів.

Зокрема, впродовж 2023 р. проведено 13,5 тис. заходів державного фінансового контролю, з яких найбільшу частку складають моніторинги закупівель – 12 191 або 90,3%, ревізії 713 або 5,3%, перевірки закупівель 395 або 2,9%, державні фінансові аудити 205 або 1,5% від загальної кількості (рис. 2) [15].

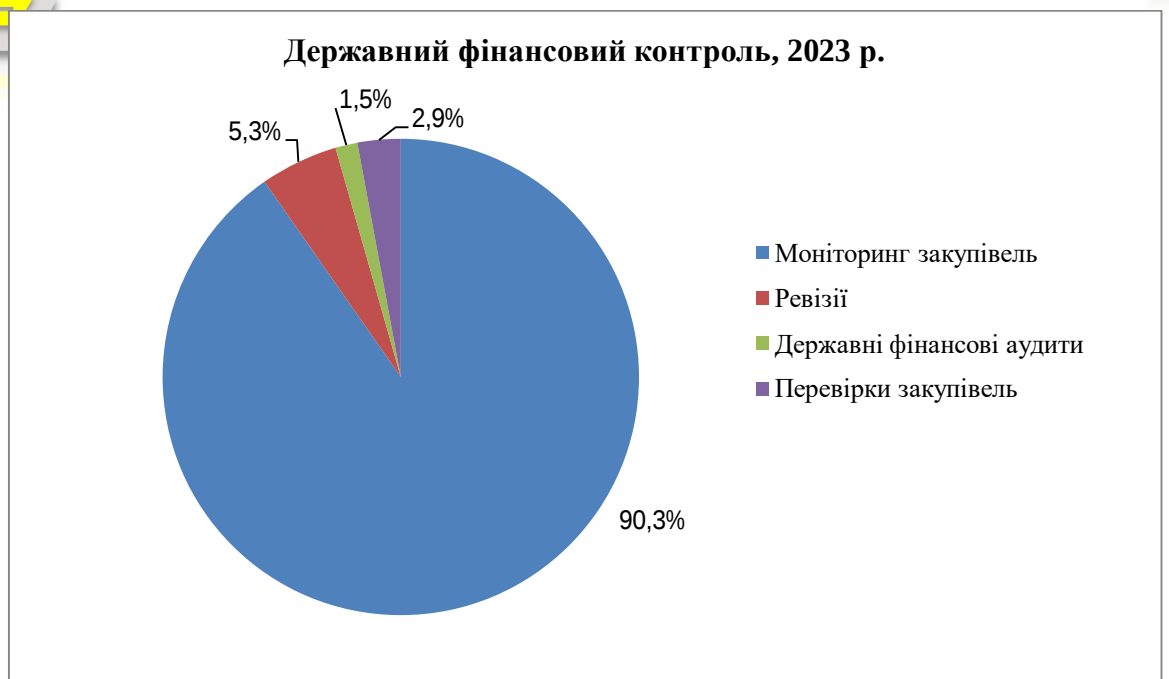

Рис. 2. Заходи державного фінансового контролю у 2023 р.

Примітка: сформовано на основі [15].

У 2023 р. порівняно з попереднім роком спостерігається незначна позитивна динаміка щодо загальної кількості заходів державного фінансового контролю, оскільки у 2022 р. вони становили 13,1 тис. [16]

В свою чергу, РПУ як орган парламентського контролю виконує функцію зовнішнього контролю за виконанням державного бюджету, ефективністю використання бюджетних коштів та управління державним майном. Вона проводить фінансові та ефективні аудити, а також оцінює доцільність бюджетних програм [17]. З 1998 року Рахункова палата є повноправним членом Міжнародної організації вищих органів аудиту (з анг. International Organization of Supreme Audit Institutions – INTOSAI), до якої входить 195 повноправних членів, 5 асоційованих та 2 афілійованих [18]. Відтак, вищі органи аудиту всіх країн є членами INTOSAI. А у 1999 році РПУ приєдналася до Європейської організації вищих органів аудиту (з англ. European Organisation of Supreme Audit Institutions – EUROSAI) [19].

Завдання цього органу охоплювати контрольними, аналітичними та експертними діями всю видаткову частину бюджету і частково – дохідну,

регулярно інформуючи Верховну Раду України та громадськість про результати здійснення контрольних дій [20, с. 89].

Рахункова палата України є незалежним органом державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту), а її діяльність спрямована на підвищення фінансової дисципліни, ефективності та законності використання державних цільових ресурсів. Основні функції Рахункової палати включають аудит та контроль за:

1. Державними органами та установами (перевірка міністерств, відомств та інших державних органів щодо гарантування законності й раціональності використання бюджетних коштів);
2. Місцевими органами влади (контроль за використання фінансів місцевих бюджетів, а також фінансової підтримки, наданої центральним урядом місцевим громадам);
3. Пенсійними та соціальними фондами (аудит фондів соціального захисту населення, таких як Пенсійний фонд України та інші соціальні фонди, щоб запобігти зловживанням і забезпечити справедливий розподіл коштів);
4. Державними підприємствами та установами (Рахункова палата перевіряє підприємства, які є власністю держави, щоб забезпечити їхню ефективну роботу та відповідність встановленим нормам);
5. Міжнародними програмами та проектами (контроль та аудит фінансових ресурсів, отриманих в рамках міжнародної допомоги чи грантів, для забезпечення їх цільового та ефективного використання).

РПУ також має повноваження проводити аудит державного боргу, кредитів, гарантій та зобов'язань держави. Вона взаємодіє з іншими органами державного контролю, такими як Державна казначейська служба України та ДАСУ, з метою координації зусиль у сфері фінансового нагляду.

У своїй діяльності Рахункова палата керується принципами незалежності, об'єктивності, професіоналізму та прозорості. Її звіти публікуються для громадськості на офіційному вебсайті та надаються Верховній Раді України для прийняття відповідних рішень щодо управління

державними фінансами. Зокрема, за нашою вибіркою, Рахункова палата у 2023 р. по більшості важливих показників результатів її діяльності порівняно з 2022 р. досягла позитивної динаміки (табл.1).

Таблиця 1

Діяльність Рахункової палати України за 2022-2023 рр.

№ п/п	Показники діяльності	Роки		Відхилення
		2022	2023	
1	Перевірила (млрд. грн.)	351,3	771,1	+2,195
2	Охопила контролем (об'єктів)	355,0	399,0	+0,125
3	Затвердила (звітів)	39,0	59,0	+0,5
4	У середньому один аудитор перевірів (млрд. грн.)	1,1	2,4	+2,195
5	Середній обсяг виявлених порушень і недоліків одним аудитором (млн. грн.)	190,0	188,3	-0,009
6	Загальна сума виявлених порушень і недоліків під час управління публічними фінансами (млрд. грн.)	58,6	60,8	+0,038

Примітка: сформовано автором на основі [21;22]

Як видно з таблиці 1, дана інституція сприяє впровадженню належного державного управління в Україні як основи сталого розвитку країни та забезпечення гідного життя громадян шляхом проведення незалежного зовнішнього аудиту публічних коштів та державного майна.

Рахункова палата та Державна аудиторська служба України виконують схожі функції щодо державного фінансового контролю, але їхні повноваження, сфери діяльності та підходи мають певні відмінності. Перш за все, РПУ більше орієнтована на стратегічний та системний аудит, оцінку ефективності державного управління, а ДАСУ зосереджує свою діяльність на оперативному контролі, дотриманні бюджетної дисципліни та законності фінансових операцій. Наступною відмінністю є методологія, відтак, Рахункова палата використовує комплексний підхід до аудиту, включаючи оцінку економічності, ефективності та результативності, ДАСУ фокусується на дотриманні законності та правильності фінансових операцій, а також на виявленні та попередженні порушень. І на останок, це підпорядкування, про

яке вже згадувалося вище, РПУ є незалежним органом, підзвітним Верховній Раді України, ДАСУ підпорядковується Кабінету Міністрів України.

Отже, хоча обидві установи виконують важливі функції у сфері державного фінансового контролю, вони мають різні завдання, підходи та об'єкти перевірок, що забезпечує комплексний нагляд за державними фінансами. Слід відмітити, що для покращення діяльності РПУ та ДАСУ повинні розвиватися в напрямку підвищення рівня прозорості, оновлення нормативно-правової бази, гармонізацією з міжнародними стандартами, вдосконалення методології аудиту в напрямку інноваційних технологій. Також, на нашу думку, даним інституціям слід забезпечити незалежність від політичного впливу для об'єктивного виконання їхніх функцій, а також налагодження тіснішої співпраці з іншими контролюючими органами та уникнення дублювання функцій.

Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню ефективності діяльності Рахункової палати та Державної аудиторської служби України, що, в свою чергу, забезпечить кращу фінансову дисципліну та прозорість управління державними ресурсами.

До інституцій аудиту, що регулюють аудиторську діяльність відноситься Аудиторська палата України, яка проводить сертифікацію аудиторів, ліцензування аудиторських фірм, встановлення стандартів аудиторської діяльності та нагляд за їх дотриманням. Діяльність АПУ пов'язана з організацією навчання та підвищення кваліфікації аудиторів, проведенням перевірок якості аудиторських послуг (аудиту якості). АПУ складається з двадцяти членів, які делегуються по одному представнику з різних міністерств та 10 представників Спілки аудиторів України (далі – САУ) з відповідною кваліфікацією та досвідом роботи не менше п'яти років, а також представників професійних установ і наукових організацій. Найбільш чисельна професійна організація Спілка аудиторів України об'єднує сертифікованих аудиторів. Вона створена з метою сприяння розвитку аудиторської діяльності в Україні, зокрема що стосується методичного і

методологічного забезпечення аудиторської діяльності, проведення процедури сертифікації, а також для захисту законних прав та інтересів її членів. Крім того, діяльність САУ має безпосередній вплив на якість надання аудиторських послуг, через внесення на розгляд Аудиторською палатою проектів норм і стандартів аудиту. Проте, на відміну від АПУ ця організація не може проводити контролю аудиторської діяльності в країні. Довший період АПУ залишалась єдиним органом регулювання аудиторської діяльності та контролю за якістю надання аудиторських послуг.

У відповідності до змін у чинному законодавстві, система громадського контролю аудиторської діяльності в Україні складається з двох елементів (рис. 3) [23]: Аудиторської палати України, до завдань якої входять в т.ч. встановлення стандартів аудиту та здійснення контролю за належним виконанням професії та дотриманням правил професійної етики аудиторів, дотримання аудиторськими фірмами чинних правових положень; Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, створеного з метою здійснення громадського нагляду за виконанням професії аудитора, діяльністю уповноважених осіб перевіряти фінансову звітність та діяльність АПУ і є незалежним органом державного управління.

Рис. 3. Елементи системи громадського контролю

Примітка: узагальнено на основі чинної практики

В рамках громадського контролю виділяють нагляд за державними аудиторами та аудиторськими фірмами, які здійснюють аудит суб'єктів господарювання, що становлять суспільний інтерес. Безпосереднє керівництво цими суб'єктами здійснює ОСНАД. Інші організації знаходяться під прямим наглядом Аудиторської палати через Спостережну раду, зокрема Комісії з контролю якості. Головною відмінністю цих двох суб'єктів є правовий аспект їх діяльності. Аудиторська палата України не є регуляторним органом, а юридичною особою, яка здійснює професійне самоврядування аудиторської діяльності. Інший суб'єкт – Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю є юридичною особою публічного права. Структуру органів громадського нагляду за аудитом в Україні і їх функції наведено в рисунку 3.

Таким чином, взаємодія між цими інституціями та чітке розмежування їхніх повноважень є ключовими елементами для забезпечення ефективного контролю та підвищення якості аудиторських послуг. Ця структурована система дозволяє зберігати високі стандарти аудиторської діяльності, сприяючи прозорості та довірі в суспільстві. Попри це, існують об'єктивні потреби і причини, які вимагають здійснення заходів з удосконалення не тільки діяльності існуючих контролюючих інституцій, а й розвитку нових напрямів контролю, покращення його організації, вирішення проблемних питань комунікативного синергізму, а також формування відповідних сучасним викликам законодавчих і технічних передумов проведення контрольних дій. Загалом вважаємо за доцільне для удосконалення системи контролю забезпечити реалізацію кількох основних напрямів покращень, зокрема:

- проведення інституційних реформ (не просто створення нових органів контролю відповідно до потреб і проблем, як от боротьба з проявами корупції, а забезпечення реальної незалежності органів контролю від політичного чи будь-якого іншого впливу, а також розширення їх впливу та повноважень);

– підвищення рівня фаховості (через посилення відповідальності за якість виконання професійних обов’язків, впровадження системи постійного підвищення кваліфікації і професійного розвитку, в тому числі на засадах зарубіжного досвіду шляхом організації стажувань, конференцій, симпозіумів тощо);

– впровадження технологічних інновацій (цифровізація процесів контролю, використання сучасних інформаційних технологій для виконання контрольно-аналітичних дій, застосування аналітичних інструментів для моніторингу й оцінки даних тощо);

– посилення прозорості і підзвітності органів контролю (завдяки публікації результатів перевірок і аудиту у відкритому доступі, розвитку механізмів співпраці і взаємозв’язків між контролюючими інституціями та підконтрольними суб’єктами у питаннях ліквідації виявлених недоліків і організації обміну досвідом);

– внесення законодавчих змін і уточнень, що відповідають вимогам часу і існуючим викликам;

– активний розвиток міжнародної співпраці (в т.ч. обмін досвідом, виконання спільних проектів і досліджень, узгодження законодавчих норм і приписів тощо).

Висновки. Інституції, що проводять контроль та аудит в Україні, складають комплексну систему, яка охоплює різні аспекти фінансової та управлінської діяльності. Вони сприяють забезпеченню прозорості, підзвітності та ефективності використання ресурсів, що є запорукою сталого розвитку держави та підвищення добробуту суспільства.

Таким чином інституції, що здійснюють контроль та аудит в Україні, є важливим елементом забезпечення стабільності та сталого розвитку держави. Їхня діяльність спрямована на підтримку високих стандартів управління, що сприяє покращенню добробуту суспільства та підвищенню якості життя громадян. Однак, для досягнення максимального ефекту, необхідно забезпечити їх постійний розвиток та вдосконалення.

Для досягнення високої ефективності і результативності досліджувані інституції повинні працювати єдиною екосистемою, що забезпечує постійний моніторинг і оцінку діяльності державних установ та підприємств, а це, в свою чергу, дозволить вчасно виявляти й усувати недоліки, запобігати фінансовим зловживанням та забезпечувати раціональне використання бюджетних коштів. Ефективна екосистема контролю та аудиту є необхідною умовою для успішної боротьби з корупцією, що сприятиме підвищенню довіри громадян до державних інституцій. Ключовим елементом успішного функціонування цієї системи є її незалежність та професійність фахівців. Тому в перспективі в подальших наукових дослідженнях слід акцентувати увагу на такому напрямі, оскільки високий рівень кваліфікації аудиторів та постійне підвищення їхньої професійної компетентності дозволяє адаптувати контрольні та аудиторські процедури до викликів і вимог сьогодення.

Список використаної літератури:

1. Білуха М. Т. Аудит: підручник / М. Т. Білуха. – Київ : Знання, 2000. – 768 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Аудит: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2006. – 512 с.
3. Дорош Н. І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія : Економічна*. 2014. Вип. 44. С. 148-152.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlca_ekon_2014_44_31
4. Петрик О.А., Зотов В.О., Кудрицький Б.В. Аудит: підручник. К.: КНЕУ, 2015. 498 с.
5. Лучко М. Р. Аналітичні процедури в аудиті ефективності наповнення бюджетів об'єднаних територіальних громад. Київ: КНЕУ, 2010. С.351-353.

6. Хорунжак Н. М. Аудит і аудиторська діяльність в Україні: якісний тренд як умова розвитку. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С.295-298.
7. Сопко В.В. Організація і методика проведення аудиту: навч.-практ. посіб. К. : Професіонал, 2006. – 576 с.
8. Пушкар М. С. Перспективи трансформації аудиторської діяльності в Україні. Розвиток науки і аудиторської діяльності в Україні за 20 років : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 26-27 квіт. 2013 р.) Тернопіль: ТНЕУ, 2013. С. 6-11.
9. Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>.
10. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index>.
11. Офіційний сайт Аудиторської палати України. URL: <https://www.apu.com.ua/proapu/>
12. Офіційний сайт Орган суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL: <https://www.apob.org.ua/>
13. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
14. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету міністрів України від 03.02.2016 р. №43. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>.
15. Звіт основних результатів діяльності Державної аудиторської служби України за 2023 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_audit2_2023.pdf
16. Звіт основних результатів діяльності Державної аудиторської служби України за 2022 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_audit_2022.pdf

17. Про Рахункову палату України: Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII (зі змінами і доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/576-19/page>.

18. Офіційний сайт Міжнародної організації вищих органів аудиту. URL: <https://www.intosai.org/about-us/members.html>

19. Офіційний сайт Європейської організації вищих органів аудиту (EUROSAI). URL: <https://www.eurosai.org/en/about-us/members/>

20. Табенська Ю. В. Рахункова палата України як вищий орган незалежного зовнішнього контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. №19 (частина 3). С. 88-91

21. Звіт Рахункової палати України за 2023 рік. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1493>

22. Звіт Рахункової палати України за 2022 рік. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1362>

23. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України №2258-VIII в редакції від 20.06.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>